

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΕΣΗ ΙΑΤΡΟΥ-ΑΣΘΕΝΗ

Ενότητα: Νόσος, αρρώστια, ασθένεια:
Ανθρωπολογική & κοινωνιολογική προσέγγιση

Δρ. Α. Μαρκάκη,

Ε.Ε.ΔΙ.Π. Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται στην άδεια χρήσης **Creative Commons** και ειδικότερα

Αναφορά – Μη εμπορική Χρήση – Όχι Παράγωγο Έργο v.3.0
(Attribution – Non Commercial – Non-derivatives v.3.0)

[ή επιλογή ενός άλλου από τους έξι συνδυασμούς]

[και αντικατάσταση λογότυπου άδειας όπου αυτό έχει μπει (σελ. 1, σελ. 2 και τελευταία)]

- Εξαιρείται από την ως άνω άδεια υλικό που περιλαμβάνεται στις διαφάνειες του μαθήματος, και υπόκειται σε άλλου τύπου άδεια χρήσης. Η άδεια χρήσης στην οποία υπόκειται το υλικό αυτό αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Κρήτης**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η ανθρωπολογική προσέγγιση (1)

- Η κοινωνική ανθρωπολογία μελετά το πώς οι άνθρωποι κατανοούν και αντιδρούν στις αντιξοότητες σε διαφορετικά πολιτισμικά, κοινωνικά και ιστορικά πλαίσια.

Margaret Mead (1901 – 1978) an [American cultural anthropologist](#)

Main work:

«Coming of age in Samoa»

«Growing up in New Guinea» (1930)

«The changing culture of an Indian Tribe»
(1932)

Η ανθρωπολογική προσέγγιση (2)

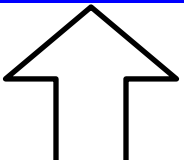
- Η ιατρική ανθρωπολογία, εφαρμοσμένος κλάδος της κοινωνικής ανθρωπολογίας, εστιάζει στις έννοιες της υγείας, αρρώστιας, ασθένειας, νόσου και του συστήματος υγείας

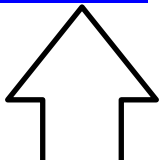
Ιατρική Ανθρωπολογία (1)

- Ξεκίνησε τη δεκαετία 1960
- Οι περισσότεροι ιατροί-ανθρωπολόγοι έχουν διπλή εκπαίδευση (ιατρική/ψυχολογία/νοσηλευτική/κοινωνιολογία)

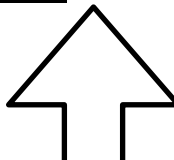
Robert Levy, Arthur Kleinman, Madeleine Leininger

Αμερικανός
ψυχίατρος,
μελέτησε τα
συναισθήματα
ομάδων στην
Ταϊτή και στο
Νεπάλ

Αμερικανός
ψυχίατρος, εν ζωή,
μελέτησε τις
ψυχιατρικές
ασθένειες, τον πόνο
και την αναπηρία
στην Κίνα, Ταϊβάν

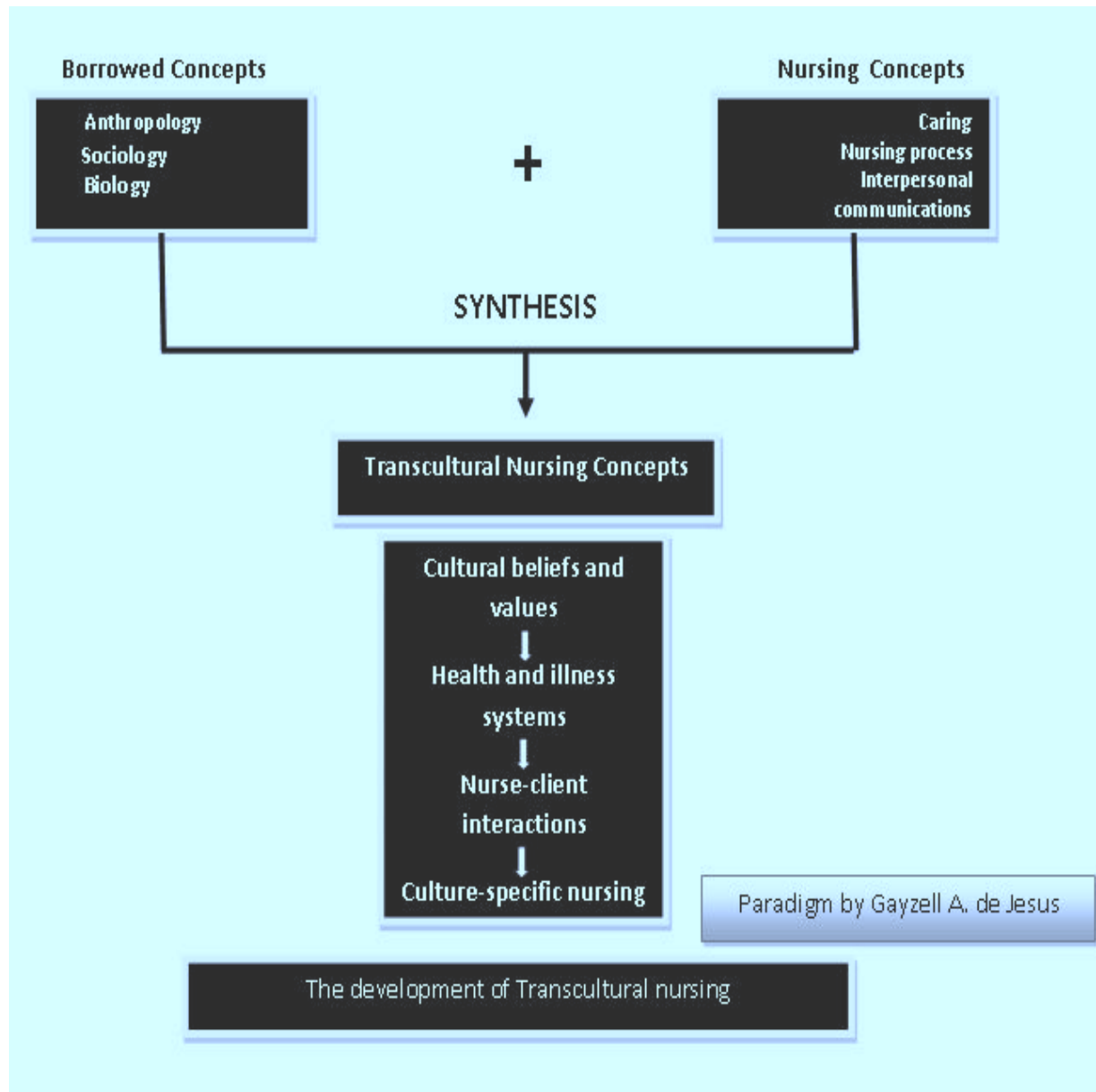

Αμερικανίδα
νοσηλεύτρια ψυχικής
υγείας, επινόησε το
θεωρητικό μοντέλο
της διαπολιτισμικής
νοσηλευτικής
φροντίδας

Ιατρική Ανθρωπολογία (2)

- Βιοϊατρική (Biomedicine)= εφαρμογή των αρχών θετικών επιστημών στην ανάλυση και επίλυση προβλημάτων της Ιατρικής και Βιολογίας
- Λαϊκή ιατρική (Folk medicine)= διερευνά το ρόλο και σημασία των λαϊκών θεραπειών και τις πρακτικές τους (μαγεία, ιατρική και θρησκεία)
- Εθνοϊατρική (Ethnomedicine)= συγκριτική μελέτη ιατρικών συστημάτων
- Διαπολιτισμική νοσηλευτική (Transcultural nursing)= η παροχή πολιτισμικά προσαρμοσμένης νοσηλευτικής φροντίδας σε άτομα ή ομάδες

Διαπολιτισμική νοσηλευτική

“The Greek Connection”: Discovering Cultural and Social Structure Dimensions of the Greek Culture using Leininger’s Sunrise Model

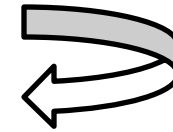

Κύρια μηνύματα (1)

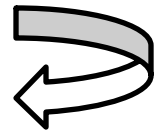
- Η διαταραχή της υγείας ορίζεται:

υποκειμενικά από τους αρρώστους

αρρώστια

αντικειμενικά από τους επαγγελματίες υγείας **νόσημα**

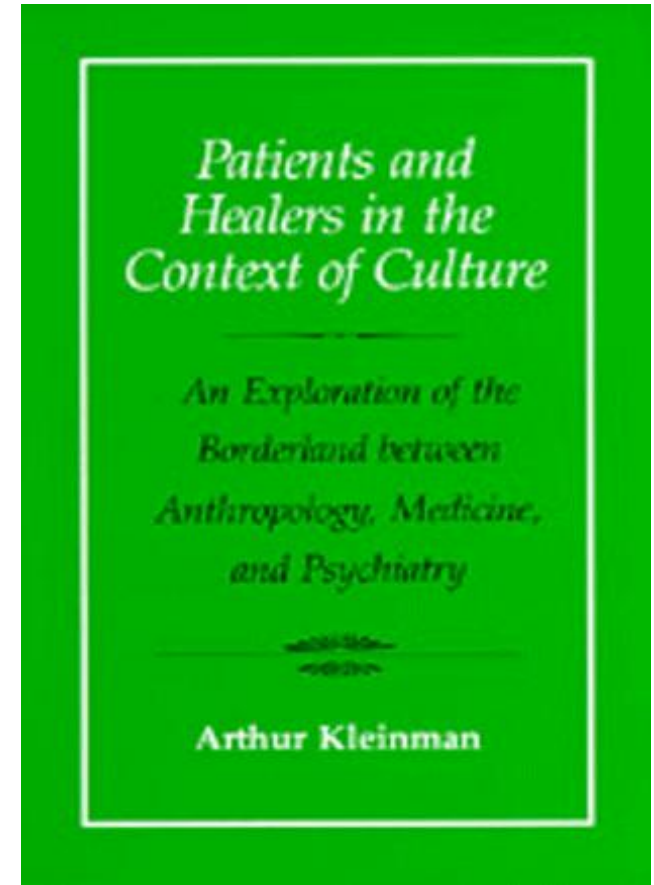
- Η αναγνώριση και αξιολόγηση των βιούμενων συμπτωμάτων οδηγεί στην αντίληψη της αρρώστιας και στην ανάλογη συμπεριφορά

Μόνιμες διαταραχές της υγείας

Όροι	Μόνιμες διαταραχές	Επιπτώσεις	Παραδείγματα
Νόσος (disease)	Μειονεκτικότητα (impairment)	Οργανικές	μεσογειακή αναιμία
Αρρώστια (Illness)	Ανικανότητα (disability)	... και λειτουργικές	Ημικρανίες
Ασθένεια (Sickness)	Αναπηρία (handicap)	... και κοινωνικές	ημιπληγία

Ιατρός – ασθενής: η πολιτισμική διάσταση

- Κάθε πολιτισμός διαθέτει τα δικά του μοντέλα εξήγησης της ασθένειας και ιατρικά συστήματα.
- Τα ιατρικά συστήματα αποτελούν προσπάθειες απόκρισης, προσαρμογής των ανθρώπων στην ασθένεια.

Η κοινωνιολογική προσέγγιση (1)

Το επίπεδο υγείας ενός πληθυσμού καθορίζεται από τους εξής κοινωνικούς, **τροποποιήσιμους** παράγοντες:

- 1) κοινωνική βαθμίδα,
- 2) άγχος,
- 3) τα πρώτα χρόνια της ζωής,
- 4) κοινωνικό αποκλεισμό,
- 5) εργασία/ανεργία,
- 6) κοινωνική υποστήριξη,
- 7) εθισμούς,
- 8) τροφή και
- 9) μεταφορές/μετακινήσεις

Η κοινωνιολογική προσέγγιση (2)

Κοινωνικές ανισότητες:

- Ευρωπαϊκή πύλη για τις ανισότητες στην υγεία και τους καθοριστικούς παράγοντες:

<http://www.health-inequalities.eu/>

- Ευρωπαϊκά προγράμματα προαγωγής υγείας και πολιτικές για την μείωση ανισοτήτων στην υγεία:
 - ❖ Αλλοδαποί (με ή χωρίς νόμιμα έγγραφα)
 - ❖ Τσιγγάνοι, Πομάκοι, εθνοτικά «άλλοι»
 - ❖ Αλλοδαποί επισκέπτες (τουρισμός)

Παράδειγμα αλληλεπίδρασης Κοινωνικών Ανισοτήτων και Υγείας: (1) Οι παραμελημένες γειτονιές και οι αναξιόπιστοι γείτονες μπορεί να βλάψουν την καρδιά μας

- Μελέτη της Σχολής Δημόσιας Υγείας του Χάρβαρντ 3.000 ανδρών και γυναικών 32-50 ετών από τέσσερις αστικές περιοχές των ΗΠΑ.
- Συσχέτισαν διευθύνσεις κατοικίας με στοιχεία απογραφής (1995-2000).

Πηγή: Daniel Kim et al. “Do Neighborhood Socioeconomic Deprivation and Low Social Cohesion Predict Coronary Calcification? The CARDIA Study” *American J. of Epidemiology*, 2010, 172(3):288-298.

Παράδειγμα αλληλεπίδρασης Κοινωνικών Ανισοτήτων και Υγείας: (2)

- Περίπου 11% των γυναικών και 29% των ανδρών είχε σιωπηλή ή ασυμπτωματική ασβεστοποίηση καρδιακής αρτηρίας.
- Μετά από συνεκτίμηση ατομικών παραγόντων (ηλικία, φυλή και εισόδημα), **οι γυναίκες που ζούσαν σε παραμελημένο σημείο της γειτονιάς (σύμφωνα με το εισόδημα, τη μόρφωση και την απασχόληση), είχαν υπερδιπλάσιες πιθανότητες ασβεστοποίησης της καρδιακής αρτηρίας, συγκριτικά με γυναίκες που ζούσαν σε καλύτερη σημείο της γειτονιάς τους.**

Παράδειγμα αλληλεπίδρασης Κοινωνικών Ανισοτήτων και Υγείας: (3)

- Το επίπεδο συνοχής της γειτονιάς (δηλαδή πόσο καλές ήταν οι σχέσεις με τους γείτονες και αν εμπιστεύονταν ο ένας τον άλλον) σχετιζόταν με τις πιθανότητες εμφάνισης ασβεστοποίησης της καρδιακής αρτηρίας (γυναίκες σε γειτονιές με χαμηλό επίπεδο είχαν διπλάσιες πιθανότητες)
- Το κάπνισμα και η σωματική δραστηριοποίηση είχε μικρή επίπτωση
- **Οι άνδρες επηρεάζονταν λιγότερο από το περιβάλλον της γειτονιάς τους, με την χαμηλή συνοχή να επιδρά μόνο σε όσους άνδρες ζούσαν σε φτωχικές γειτονιές.**

Παράδειγμα αλληλεπίδρασης

Κοινωνικών Ανισοτήτων και Υγείας: (4)

- Οι γυναίκες είναι πιο ευαίσθητες στο περιβάλλον της γειτονιάς και την κοινωνική δικτύωση (περνούν μεγαλύτερο χρόνο στην γειτονιά τους, σε αντίθεση με τους άνδρες, και αναλαμβάνουν κοινωνικούς ρόλους)
- Παρόμοια αποτελέσματα μελέτης στη Γερμανία, με τις επιπτώσεις εντονότερες στα ηλικιωμένα άτομα. Ακόμη και σε νεότερα άτομα, τα πρώιμα στάδια καρδιακής νόσου αφορούσαν υγιή άτομα σε παραμελημένες γειτονιές.

Βασικά χαρακτηριστικά σχέσης ιατρού – ασθενούς

- Ο ρόλος των κοινωνικών θεσμών στη διαμόρφωση των αντιλήψεων/στάσεων απέναντι στην ασθένεια (οικογένεια, σχολείο, εκκλησία, επιστημονικοί σύλλογοι ή εταιρείες κλπ)
- Ο ρόλος των κοινωνικών και πολιτιστικών χαρακτηριστικών (κοινωνική τάξη, θρησκεία, εθνικότητα, φυλή, ήθη & έθιμα)

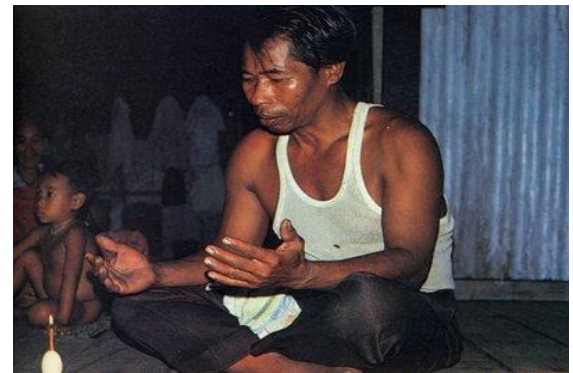
Το κοινωνικό σύστημα της σχέσης ιατρού-ασθενούς

- Κοινωνικό σύστημα: δυο ή περισσότερα άτομα τα οποία αλληλεπιδρούν μεταξύ τους σύμφωνα με **σταθερούς κοινωνικούς ρόλους**
- Σύμφωνα με τον Henderson* το κοινωνικό σύστημα της σχέσης ιατρού-ασθενούς διαμορφώνεται πάνω στις έννοιες του κοινωνικού ισοδυναμίου, που αντιστοιχεί σε συγκεκριμένους φυσιολογικούς - χημικούς όρους

**Henderson L. Pareto's General Sociology. Harvard University Press, Cambridge, 1935.*

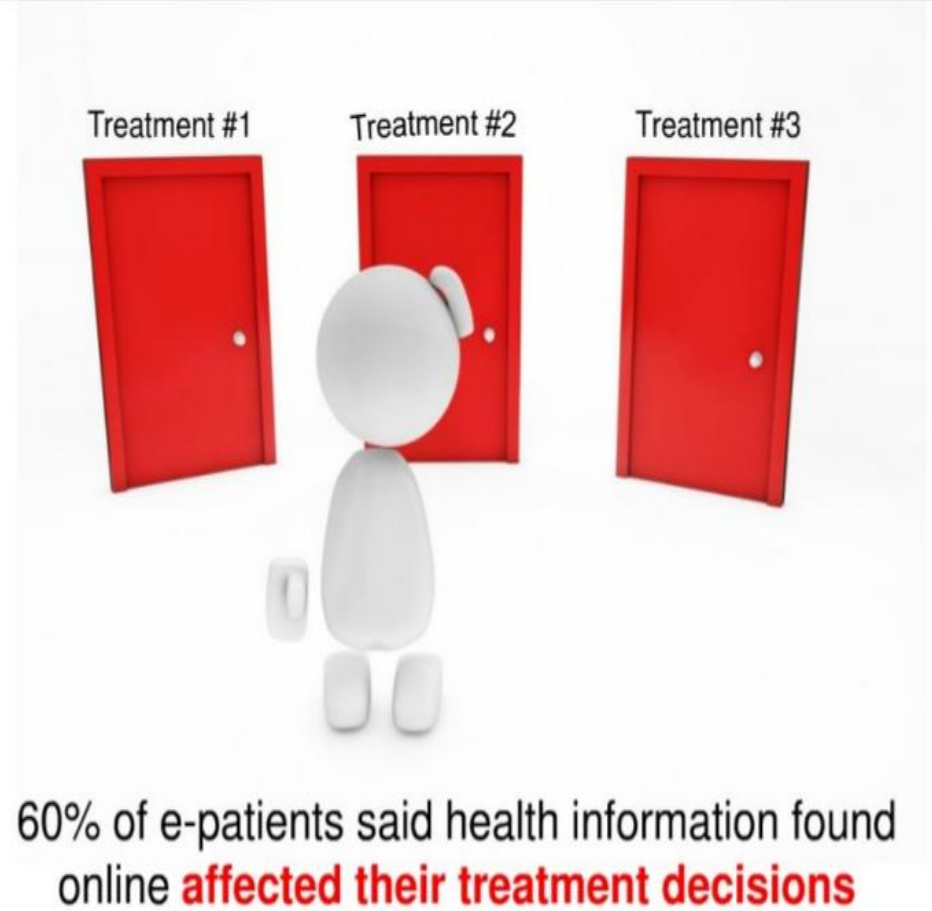
Θεραπευτικές προσεγγίσεις

- Δυτικό βιοϊατρικό μοντέλο
- Παραδοσιακές πρακτικές
- Θρησκευτική/ τελετουργική ίαση
(σαμάνος μάντης - θεραπευτής
– ψυχοπομπός)
- Εναλλακτικές θεραπείες

Πώς επιλέγει ο πάσχων;

- Πολιτισμικοί καθορισμοί
- Κοινωνικοί καθορισμοί
- Προσωπικά βιώματα

Source: Jennifer Shine Dyer “Socialized Medicine: Apps, Patient Engagement, Entrepreneurship.” May 2012

Συνέπειες ελειμματικής σχέσης ιατρού-ασθενή

- Ιατροί και ασθενείς συμφωνούν ότι καλή επικοινωνία, σημαίνει καλύτερη ανάρρωση
- 81% των ασθενών and 71% των ιατρών συμφώνησαν ότι η επικοινωνία έκανε τη διαφορά για το αν «ο ασθενής θα πέθαινε ή θα ζούσε» (μελέτη 500 ιατρών και 800 ασθενών)
- Μόνο 48% των ασθενών συμμετείχαν πάντα σε αποφάσεις σχετικά με τη θεραπεία τους, ενώ 29% δεν γνώριζαν ποιος ήταν ο θεράπων ιατρός τους [«ορφανοί» ασθενείς στο νοσοκομείο]

Source: http://www.usatoday.com/yourlife/health/healthcare/studies/2010-12-06-1Adoctralks06_ST_N.htm

Μέτρα βελτίωσης σχέσης ιατρού-ασθενή

- Έμφαση για καλύτερη επικοινωνία - η ιατρική κοινότητα έχει αναγνωρίσει τη σημασία της
- Από το 1995, οι φοιτητές ιατρικής στις ΗΠΑ εκπαιδεύονται υποχρεωτικά στις δεξιότητες επικοινωνίας
- Από το 2005, οι εξετάσεις για άδεια ιατρικού επαγγέλματος στις ΗΠΑ περιλαμβάνουν και δεξιότητες επικοινωνίας
- Η ικανοποίηση ασθενών μετράει θετικά στην αξιολόγηση των νοσοκομείων.

Επίλογος

- Η ασθένεια: πολυπαραγοντική και πολυσημική εμπειρία
- Η σημασία του **κοινωνικού/πολιτισμικού πλαισίου**
- Ο ασθενής και οι οικείοι του έχουν το δικό τους αντιληπτικό και ερμηνευτικό μοντέλο
- Ο ιατρός χρειάζεται να αναγνωρίζει την σημασία της **κοινωνικής και πολιτισμικής αλληλεπίδρασης** στη σχέση ιατρού-ασθενούς

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ